

Kelkit'in Akdağ Köyünde Yaşanan Kaya Düşmesi Afeti (1888) ve Sonrasında Alınan Tedbirler

Rock Falls Disaster (1888) in the Akdağ Village from Kelkit and was Taken Measures after This Disaster

Osman Doğan*

Öz

Ülkemizde meydana gelen tabii afetler coğrafi bölgelere göre farklılık gösterebilmektedir. Mesela Karadeniz bölgesinde daha çok sel ve heyelan felaketi ile karşılaşmakta ve bunlar bazen can ve mal kaybına sebebiyet vermektedir. Fakat Karadeniz bölgesinde tarihte ender rastlanan tabii afetler de meydana gelmiştir. Bunlardan biri de Osmanlı Devleti zamanında 1888'de Trabzon vilayetine tabi Gümüşhane sancağına bağlı Kelkit kazasının Akdağ köyünde kaya yuvarlanması veya dağ devrilmesi olarak kayıtlara geçen hadisedir.

Akdağ köyü üzerindeki kaya-dağ kütlelerinin büyük bir parçası 6 Mayıs 1888'de uçarak köyün merkezini tarumar etmiş, can ve mal kaybına sebebiyet vermiştir. O gün Akdağ köyünde 41 erkek, 55 kadın, toplam 96 kişi dağın altında kalarak hayatını kaybetmiştir.

Bu büyük tabii afetin ardından hemen arama ve kurtarma çalışmaları başlatılmış ve kaymakamlık ile mutasarrıflık afetten kurtulanlar için seferber olmuştur. Mesele devrin padişahı Sultan İkinci Abdülhamid Han'a iletilmiş ve hükümdar, kurtulan 160 nüfusun ekmek ihtiyacı için Hazine-i Hassa'dan un göndermiştir. Ayrıca afetzedelere dağıtılmak üzere padişah çiftlikleri gelirinden 500 lira ve Seraskerlik'ten de 25 çadır verilmesini emir buyurmuştur.

Dağın kalan kısmı düşme tehlikesinde bulunduğundan köylülerin zarar, ziyan ve telefata uğramaları için de bir takım tedbirler alınmıştır. Bunun için dağ altında kalıp vefat edenlerden boşalan on üç dönümlük Kumönü arazisi kurtulanların iskânına tahsis edilmiştir.

Anahtar Kelime: Trabzon, Gümüşhane, Kelkit, Akdağ, Doğal Afet

Abstract

Natural disasters that occur in our country vary according to geographical regions. For example, in the Black Sea region, floods and landslide disasters are encountered and these sometimes cause loss of life and property. But in the Black Sea region, natural disasters, which are rare in history, have also occurred. One of them was recorded as an incident of rolled rock and mountain overthrown during Ottoman Empire in 1888 in the village of Akdağ in Kelkit township in the Sanjak of Gümüşhane.

A large part of the rock-mountain mass over the village of Akdag flew on 6 May 1888 and destroyed the center of the village and caused more than 20 families and animals. That day, in Akdag village, 41 men, 55 women, totally 96 people lost their lives under the mountain.

After this great natural disaster, search and rescue work was started immediately and the governorship and the municipality mobilized for survivors of the disaster. The matter is transmitted to Sultan Abdulhamid Han and the Sultan sends out flour for the bread needs of 160 survivors from his private treasury. (Hazine-i Hassa) In addition, he orders 500 lira to be paid from income of the sultan farm 25 tents to be given from the army (Seraskerlik).

While the remaining part of the mountain had danger of falling, the thirteen acres of Kumonu land, which were belong to the villagers died under the mountain, were allocated to the residence of the survivors for not being suffered from damage, loss and death.

Keyword: Trabzon, Gümüşhane, Kelkit, Akdağ, Naturel Disasters

* kentimunye@gmail.com; ORCID: orcid.org/0000-0001-7966-8529

Kelkit'in Akdağ Köyünde Büyük Âfet (1888)

Dünya üzerinde meydana gelen tabii afetler coğrafi bölgelere göre farklılık göstermektedir. Üç tarafı denizlerle çevrili ve bol akarsu yataklarına sahip ülkemizde yaşanan tabii afetler de, coğrafyaya göre çeşitli şekillerde cereyan etmektedir. Mesela dört mevsim yağmur alan Karadeniz bölgesinde daha çok sel ve heyelan felaketi ile karşılaşılırken, tam olarak yerleşmemiş fay hatlarının bulunduğu bölgelerde depremler yaşanmaktadır. Bu afetler, bazen yüksek miktarda can ve mal kaybına sebebiyet vermektedir¹. Ancak, Karadeniz bölgesinde yaşanan bir hadise vardır ki, tarihte ender rastlanan tabii afetlerin en dikkate şayanlarından biri sayılabilir. Bu sıra dışı hadise, 1888'de Akdağ köyünde yaşanmıştır². O tarihlerde Osmanlı Devleti'nin Trabzon vilayetine tabi Gümüşhane sancağına³ bağlı Kelkit kazasının bir köyü olan Akdağ'da meydana gelen bu felaket, Osmanlı arşiv vesikalarında detaylı bir şekilde yer almaktadır.

Kelkit kazasının Akdağ köyünün sırtını dayadığı büyük bir kaya-dağ kütlesi bulunmaktaydı. 6 Mayıs 1888'de bu dağın büyük bir parçası yerinden koparak Akdağ köyünün merkezini tarumar etmiş, evlerin üzerine düşen koca kaya parçası, çok sayıda can ve mal kaybına sebebiyet vermiştir. 20'den fazla evin tahrip olduğu ve geriye sadece 12 evin sağlam kalabildiği bu felaketin bilançosu ağır olmuştur: 41 erkek, 55 kadın, tam 96 kişi hayatını kaybetmiş, pek çok hayvan da telef olmuştur. Geriye kalan 160 köylü ise canını zor kurtarmıştır.

Akdağ köyünün neredeyse nüfusunun yarısını kaybettiği bu büyük tabii âfetin ardından hemen arama ve kurtarma çalışmaları başlatılmıştır. Ancak, kurtulabilenler ve çevre köylerden gelenlerin gayretleri, felaketin bilançosunu değiştirmemiştir. Bu arada bir haberci ile mesele, derhal köyün bağlı bulunduğu Kelkit kazası kaymakamlığına iletilmiştir.

Kelkit kaymakamlığı, bu üzücü hadiseyi haber aldığı andan itibaren hemen harekete geçmiş ve yeterli miktarda zaptiye ile tabur ağasını köye göndermiştir. Felaketzedelerin bulunduğu bölgeye ulaşan ekipler, bu elim hadiseden kurtulan ahalinin istirahat ve iaşelerini temin etmeye çalışmışlardır.

Çevre köylere yerleştirilmeleri teklif olunan Akdağ köylüleri, ekilmiş tarlaları civarından ayrılmayacaklarını bildirmişler, sadece, kendilerine bir miktar çadır verilmesini istemişlerdir. Bunun üzerine yirmi beş çadırın afetzedelere gönderilmesi için Dördüncü Ordu-yı Hümayun Müşiriyeti'ne müracaat olunmuş, onlar da Seraskerliğin izni dâhilinde çadır verilebileceğini bildirmişlerdir.

¹ *Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Âfetler ve Deprem Semineri, 22-23 Mayıs 2000, Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, 2. Baskı, İstanbul, 2002. Eliazabeth A. Zachariadou, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler*, Çev: Saadet Öztürk-Gül Çağalı Güven, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001. Mehmet Yavuz Erler, *Osmanlı Devleti'nde Kuraklık ve Kıtık Olayları (1800-1880)*, Libra Kitap, İstanbul, 2010. Taner Aslan, "II. Meşrutiyet Döneminde Gümüşhane Sancağı'nda Doğal Afetler (1908-1920)", *Gümüşhane Tarihi, İl Oluşunu 85. Yılında Gümüşhane Tarihi ve Ekonomisi Sempozyumu Tarih Bildirileri, 25-26 Mayıs 2010*, (Edt. Bayram Nazır - Kemal Saylan), Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane, 2016, s. 288-300; Selahaddin Tozlu, "Hinzorik (Taşoluk) Köyü-Tortum Heyelanı (1908)", *Akademik Araştırmalar*, S. 4, s. 106-119. İbrahim Yılmazçelik, "XVIII. ve XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde (Anadolu'da) Meydana Gelen Tabii Afetler", *XIV. Türk Tarih Kongresi, Ankara, Eylül 2002, Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. II/1, Ankara, 2005, s. 665-693.

² Osman Doğan, "122 Yıl Önce Köyün Üzerine Kaya Uçtu, 96 Kişi Öldü", *Yedikta Dergisi*, S. 22, Haziran 2010, s. 52-57.

³ Gümüşhane'nin Osmanlı devrindeki durumu hakkında geniş malumat için bkz. *Gümüşhane Tarihi, İl Oluşunu 85. Yılında Gümüşhane Tarihi ve Ekonomisi Sempozyumu Tarih Bildirileri, 25-26 Mayıs 2010*, (Edt. Bayram Nazır - Kemal Saylan), Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane, 2016. Kemal Saylan, *Gümüşhane, İdari, Sosyal ve Ekonomik Tarih (1850-1918)*, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane, 2014. Kemal Saylan, *Seyyahların Gözleriyle Gümüşhane (Osmanlı Dönemi)*, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane, 2016. Metin Tuncel, "Gümüşhane", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 14, İstanbul, 1996, s. 273-275.

Gümüşhane mutasarrıfı Faik tarafından Hazine-i Hassa Nezareti'ne⁴ çekilen telgrafta durum ayrıntılı olarak şu şekilde izah edilmiştir⁵:

“Hâdise-i ma'lûmeden haber alındığı anda mikdâr-ı kâfi zabtiye ile tabur ağası mahal-i vak'aya i'zâm ve râhâyâb olan ahalinin dahi esbâb-ı istirahat ve iâşeleri [Kelkit] kaymakamlığına ehemmiyetiyle izbâr olunmuşdu. Alınan evrak tahkikada Akdam[ğ] nam karye üzerindeki cebel inerek yirmi bâb haneleri mâl ve eşya ve derununda 41 zükûr ve 55 inas ki ceman 96 nüfusun kâmilen telef ve nâ-bedîd oldukları ve geri kalan on iki hâne efrâdıyla beraber musâbînden 160 nüfusun sâye-i ihsan-vâye-i hazret-i pâdişâhiden def'-i ihtiyaçları için icâb eden dakîk i'tâ edilmiş ve kendülerinin civar kuraya yerleştirilmesi teklîf olunmuş ise de mezru' tarlalarının civârından ayrılmayacaklarını beyân ve bir mikdar çadır verilmesi[ni] istirahat etmeleri üzerine yirmi beş adet çadırın irsâline dair Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn müşîriyet-i celîlesine telgraf keşide olunmuş ise de bu gibi mahalle çadır i'tâsına taraf-ı ser-askerîden me'zuniyet verilmemekde olduğu bildirilmiş olmakla zikr olunan çadırların muvakkaten i'tâsına cânib-i celîl-i ser-askerîden emir verilirse musabîn-i ahâli bir kat daha lütûf ve inâyet-i cenâb-ı zillullâhiye nâil olacaklarını mazbatasında posta ile takdîm edileceği arz olunur. Fî 7 Mayıs sene [1]304 [20 Mayıs 1888] Mutasarrıf-ı Gümüşhane Faik”

Gümüşhane mutasarrıfı Faik tarafından gönderilen bu telgraf Hazine-i Hassa nazırı Agop Paşa tarafından incelendikten sonra mesele 22 Mayıs 1888 tarihli tezkire ile Sultan İkinci Abdülhamid Han'a iletilmiştir⁶:

“Gümüşhane sancağına tâbi' Kelkit kazâsında kâin Akdağ nâm karyenin üzerindeki cebelin bir kısmı geçen nisanın yirmi dördüncü günü [6 Mayıs 1888] uçarak mezkûr karyenin merkezinde bulunan yirmi hânedan ziyâdesini mevcûd nüfusu ve hayvânâtıyla mahv ve telef etmiş olduğu vâsil-ı sem'-i âlf-i cenâb-ı şehin-şâhi olarak bu bâbda taraf-ı eşref-i Hazret-i veli-ni'met-i bi-minnet-i azimîden iâne olmak ve bi'l-muhâbere bu hâdiseden musâb olanlara tevzi' olunmak üzere çiftlikât-ı hümâyûn hâsîlâtından beşyüz lira i'tâsı irâde ve fermân buyurulması üzerine evvel-emirde Trabzon vilâyetiyle Gümüşhane mutasarrıflığından telgrâfla lede'l-isti'lâm mezkûr mutasarrıflıktan cevâben alınıb leffen arz ve takdîm kılınan telgrafnâmede Akdağ nâm karye üzerindeki cebelin immesinden nâşî hâneleri ve emvâl ve eşyâsı ile beraber zükûr ve inâs cem'an doksan altı nüfusun kâmilen telef ve nâ-bedîd oldukları ve bâkî kalan on iki hânenin efrâdıyla beraber musâbînden yüz altmış nüfusun def'-i ihtiyaçları için icâb eden dakîk i'tâ edildiği ve civâr karyelere yerleştirilmesi teklîf olunmuş ise de mezru' tarlaları civârından ayrılmayacaklarını beyân ve bir mikdar çadır verilmesini istid'a etmeleri üzerine yirmi beş adet çadırın irsâli zımında Dördüncü Ordu-yı Hümâyûn müşîriyet-i celîlesine mürâcaat olunmuş ise de taraf-ı sâmi-i ser-askerîden me'zuniyet olmadıkça verilemeyeceği cevâbı alındığı gösterilmiş olduğundan ber-minvâl-i ma'rûz taraf-ı eşref-i cenâb-ı şehin-şâhiden inâyet ve ihsân buyurulan mebâliğin heman ve serian müsâbîne tevzi' olunmak üzere hangi vâsîta ile irsâli mezkûr mutasarrıflıktan telgrafla istifsâr olunduğu cihetle alınacak cevâbını müteâkib icrâ-yı icâbına müsâraat olunacağı bedîhi bulunmuş olub ancak taleb olunan çadırların heman ve serâan i'tâsı emrinde müşîriyet-i müşârunileyhâya me'zuniyet-i lâzîminin i'tâsı zımında taraf-ı sâmi-i sipehsâlâriye dahi ma'lûmât i'tâsı bâbında emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir. Fî 11 Ramazan sene [1]305 ve fî 10 Mayıs sene [1]304 [22 Mayıs 1888]. Nâzır-ı Hazîne-i Hassa, bende, Agop”

Ekleriyle birlikte Sultan İkinci Abdülhamid Han tarafından görülen tezkire gereğince, 24 Mayıs 1888'de padişahın iradesi çıkarak, sultanın özel çiftliklerinin gelirlerinden 500 liranın Akdağ köyü mağdurlarına dağıtılması ve 25 çadırın da Seraskerlik'ten verilmesini emir

⁴ Hazîne-i Hâssa için bkz.: Arzu (Tozduman) Terzi, *Hazine-i Hassa Nezareti*, Türk Tarih Kurumu (TTK), Ankara, 2000. Arzu (Tozduman) Terzi, “Hazîne-i Hâssa”, *DİA*, C. 17, İstanbul, 1998, s. 137-141.

⁵ BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), *Hazine-i Hassa İrade*, (BOA. HH.İ.), 70/42, Lef 1, 20 Mayıs 1888, (8 Ramazan 1305 - R. 7 Mayıs 1304). Gümüşhane mutasarrıfı Faik tarafından Hazine-i Hassa Nezareti'ne çekilen telgraf.

⁶ BOA., HH.İ., 70/42, Lef 2, 22 Mayıs 1888, (11 Ramazan 1305 – R. 10 Mayıs 1304). Hazine-i Hassa nazırı Agop Paşa'nın tezkiresi.

buyrulmuştur. Ayrıca Sultan İkinci Abdülhamid Han, bu durumun gazeteler vasıtasıyla da duyurulmasını hususiyle belirtmiştir. Mabeyn başkâtibi Süreyya Paşa tarafından kaleme alınan padişah iradesi icabın icrası için Hazine-i Hassa Nezareti'ne gönderilmiştir⁷:

“Melfûfuyla manzûr-ı âli buyurulan işbu tezkire-i devletleri üzerine mûcibince irâde-i seniyye-i hazret-i hilâfetpenâhi şeref-müteallık buyurularak keyfiyetin gazetelerle i'lâmı dahi emr ü fermân buyurulmuş olmağla ol-bâbda emr ü fermân hazret-i menlehü'l-emrindir. Fî 13 Ramazan sene [1]305 ve fi 12 Mayıs sene [1]304. [24 Mayıs 1888]”

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nda Akdağ köyünde meydana gelen bu büyük afetin asıl mazbata ve tezkirelerine tesadüf edilememiştir. Hatta Hazine-i Hassa Nezareti fonunda yer alan Gümüşhane mutasarrıfı Faik'in telgrafı ve aynı dosyada bulunan Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın iradesi olmasaydı, Akdağ köyünde meydana gelen âfetin ne zaman olduğu, kaç kişinin vefat ettiği, devletin bu konuda neler yaptığı hakkında herhangi bir malumat sahibi olunamayacaktı⁸.

Bu elim hadisenin üzerinden bir yıl geçmesine rağmen felaketten kurtulanlar için henüz tehlike geçmiş değildi. Çünkü köylüler, ekili arazilerinin bulunduğu ama hâlâ risk altında olan bölgeyi terk etmek istemiyorlardı. Ancak dağın geri kalan kısmı yerinden ayrılarak Akdağ afetzedeleri için daha tehlikeli bir şekil almıştır. Bu yüzden mutlak surette köylülerin tekrar zarar, ziyan ve telefata uğramamaları için emniyetli bir yere nakledilmeleri gerekmektedir. Bunun için gerekli çalışmaların yapılması için Kelkit kaymakamlığına tebligat yapılmıştır.

Bu meselenin halli için hemen harekete geçilmiş ve ilk olarak, Gümüşhane sancağı yol mühendisi Agop, köyün taşınması için yeni bir yer tespit etmek üzere Akdağ'a gönderilmiştir. Mühendis Agop, yaptığı araştırmalar neticesinde dağ altında kalıp vefat edenlerden Akdağ köyü ahalisinden İsmail oğlu İsmail ve Ahmed oğlu Hasan'ın bırakmış olduğu ve Kumönü denilen yerdeki üç parçadan müteşekkil on üç dönümlük tarlanın afetzedelerin iskânına uygun olduğunu tespit etmiştir. Mühendis Agop, Kum deresi, Akdağ deresi ve Tuzla deresi ile çevrili arazi üzerine kazıklar çakarak kimin nereye, ne kadar bir sahada bina yapacağını da belirlemiştir. Kumönü arazisi, hem ev inşa etmeye hem de çiftlik binası, değirmen, ağıl, anbar, ahır, samanlık ve mandıra gibi binalar yapmaya uygundu. Evlerin haricinde kalan ve yine Akdağ, Kum ve Tuzla dereleriyle sınırlı arazi ise haritada gösterildiği gibi harman, merak ve bostanlıklar için Akdağ köylülerine bırakılması düşünülmüştür. Ancak yeni bir mahallenin yahut köyün kurulması padişahın iznine bağlı olduğundan, Gümüşhane yol mühendisi Agop tarafından yeni köyün kaç haneden ibaret olacağını ve inşa olunacak hanelerin yerlerini ve ölçülerini gösterir bir de harita hazırlanmıştır⁹.

⁷ BOA., HH.İ., 70/42, 24 Mayıs 1888 (H. 13 Ramazan 1305 - R. 12 Mayıs 1304). Sultan ikinci Abdülhamid Han'ın iradesi. Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın bu yardımı, cülusunun 25. sene-i devriyesi hatırasına neşredilen ve padişahın Hazine-i Hassasından yaptığı yardımların derlendiği eserde de geçmektedir. “Gümüşhane sancağında Kelkit kazasındaki fukara-yı ahaliye elli bin kuruş [500 Lira] ihsân-ı şahâne buyrulmuştur.” Bkz. *Tebriknâme-i Millî, Cülûs-ı Meyâmin-Me'nûs-ı Hilâfet-Penâh-ı A'zamînin Yirmi Beşinci Devr-i Senevî-i Kudsi*, Ma'lûmat, Tahir Bey Matbaası, s. 41

⁸ “Gümüşhane Sancağı'nda Doğal Afetler (1888-1910)” isimli makalenin müellifleri bazı arşiv vesikalarına ulaşamadıklarından 6 Mayıs 1888 tarihinde gerçekleşen hadiseyi, 1889 yılı olarak ifade etmişler ve kaç kişinin öldüğü, ne kadar şahsın sağ kaldığını ise belirtmemişlerdir. Alpaslan Demir - Esat Aktaş, “Gümüşhane Sancağı'nda Doğal Afetler (1888-1910)”, *OTAM (Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, S. 24, Ankara, 2008, s. 21-54.

⁹ BOA., *İrade Dâhiliye, (İ.DH.)*, 1154/90210, Lef 3, Gümüşhane yol mühendisi Agop tarafından hazırlanan yeni kurulacak olan Akdağ köyünün plan veya harita. Haritanın çizildiği tarih: 22 Mayıs 1889 (H. 22 Ramazan 1306 - R. 10 Mayıs 1305). Haritanın aslına mutabık olarak tekrar hazırlandığı tarih: 15 Haziran 1889 (H. 16 Şevval 1306 - R. 3 Haziran 1305). Harita üzerinde şu ibareler yazıyor: “Yeni teşekkül edecek Akdağ karyesinin planıdır.”, “Kum Deresi”, “Akdağ Köy Deresi”, “Akdağ Deresi”, “Tuzla Deresi”, “Hânelerinden haric Akdağ ve Kum ve Tuzla dereleriyle mahdûd arazi-i hâliye ahâli-i merkûmenin harman ve merak ve bostanlıklar için terk olunmuştur.”, “İşbu plan taraf-ı âcizânemden tersîm kılınmıştır. Fî 10 Mayıs sene [1]305 [22 Mayıs 1889] Mühendis-i Tarîk-i Gümüşhane, Agob”, “Mikyâs, metro 5-10-20-40”, “Aslına mutâbıktır. Fî 3 Haziran sene [1]305 [15 Haziran 1889] Mühendis-i tarîk-i Gümüşhane, Agob”

Haritada kimin nerede oturacağını gösteren çizgilerin içine 1'den 42'ye kadar hanelerin rakamları yazılmıştır. Bu rakamların karşılık geldiği hane isimlerini gösteren bir de defter hazırlanmıştır¹⁰.

Gümüşhane Sancağı dâhilinde Kelkit kazâsına tâbi 'olub geçen sene âfetzede olan Akdağ karyesi ahalisine müceddeden hâneleri inşâ etmek üzere gösterilen mahal ile ber-mûceb-i resim beherinin hisse-i musîbeleri irâe eder bir kıt'a defterdir.		
Hisse Numarası	Hisseleri metro murabba'	Esâmi-i Hâne
1	600	Hasan oğlu Cemal
2	600	Arab oğlu Hüseyin
3	550	Şahverdi
4	450	İlyay(?) oğlu Hüseyin
5	450	Erzincanlı Canker oğlu Hasan
6	450	Muhtar Abbas oğlu Hasan
7	600	Karındaşı Süleyman
8	450	Ali oğlu Süleyman
9	150	Sarı oğlu Hasan
10	150	Karındaşı Aziz
11	300	Susam oğlu Cemal
12	300	Yetim Hüseyin oğlu Mehmed
13	300	Hasan oğlu Mehmed Çavuş
14	225	Susam oğlu Mustafa
15	225	Deli oğlu İbiş
16	195	Cemal oğlu İbiş
17	195	Burhan oğlu Ali
18	510	Cengel oğlu Ali
19	470	Değirmenci Hüseyin
20	420	Tebet Ali Hasan
21	340	Karlı Molla İbrahim
22	260	Ahmed oğlu Mehmed
23	370	Kulaksız oğlu Yusuf
24	170	Kulaksız oğlu Süleyman
25	375	Kulaksız oğlu Hasan
26	150	Horoz oğlu Süleyman
27	150	Abdi oğlu Ahmed
28	480	Zurnacı Mustafa
29	140	Sağır Ali
30	140	Penc Hasan
31	140	İbrahim oğlu Hasan
32	520	Mevali Ali
33	260	Karındaşı Hasan
34	280	Teymur oğlu Süleyman

¹⁰ BOA., İ.DH., 1154/90210, Lef 4, 15 Haziran 1889 (H. 16 Şevval 1306 - R. 3 Haziran 1305). Akdağ âfetzedeleri için inşa edilecek evlerin yerleri gösteren haritaya göre ahalinin listesini gösteren defter. Faruk Algül, *Osmanlı Vesikalarında Kelkit Kazası*, Kelkit Belediyesi, Kelkit, 2016, s. 178-179.

35	140	İbrahim oğlu Kamer ve Zeyneb
36	150	Kunduz Ali
37	150	Tercanlı Halil
38	300	Susam oğlu İbrahim
39	140	Sadık oğlu Tosun
40	140	Erdenli oğlu Hasan
41	600	Mamo Bey
42	375	Erzincanlı Dursun Ağa
	13275	Hane
	8815	Sokaklar
	22090	Yekun metre murabba‘
<p>İşbu taksimât defteri ve ber-mûceb-i plan taraf-ı âcizânemden tanzîm olunarak beher hânenin hissesi karye-i mezkûrede kâin İsmail oğlu İsmail ve Ahmed oğlu Hasan nâm müteveffa kesânın bırakmış olduğu üç kıt'a mahlûl arazi üzerine kazıklar ile tefrik edilmiştir.</p> <p>Bende Mühendis-i tarik-i Gümüşhane Agob</p> <p>Aslına Mutabıkdır Fî 3 Haziran sene [1]305 [15 Haziran 1889] Bende Mühendis-i tarik-i Gümüşhane Agob</p>		

Keşif haritası ve taksim cetveli tamamlandıktan sonra Kelkit kazasına tabi Akdağ köyü âfetzedelerinin Kumönü denilen mahalle nakliyle yeniden bir köy kurulması hakkında Gümüşhane sancağı tarafından Trabzon vilayetine gönderilmek üzere 27 Haziran 1889 tarihinde bir mazbata hazırlanmıştır¹¹.

“Kelkit kazâsına tâbi‘ Akdağ karyesinde vâki‘ cebelin kusur kalan mahalli de ayrılarak tehlikeli bulunduğu lede’l-keşif anlaşılmasından nâşi ahali-i meskûnenin bir gûnâ zarar ve ziyâna ve telefâta uğramalarına meydan verilmeksizin diğer me’men bir mahalle nakilleri sebk eden arz ve iş‘âra cevâben şeref-tevârüd eden telgrafnâme-i âli-i vilâyet-penâhilerinde irâde ve iş‘âr buyurulmuş olmasıyla keyfiyet kazâ-i mezbûr kaymakâmlığına tebliğ olunduğu gibi ol bâbda keşfiyât-ı muktaziye icrâ etmek üzere liva tarîk mühendisi Agob Efendi dahi mahall-i mezbûre gönderilmişdi bu kere tevârüd eden mazbatada mukaddemâ sukût eden dağ altında kalub vefat eden hâneler ashâbından mahlûl kalan arazilerinden Kumönü demekle ma’rûf 13 dönümlük bir kıt'a tarlanın ahâli-i mütebâkiye-i merkûmenin ikâme ve iskânları için lüzûm görünen hânelerin inşâsına kâfi bulunduğu orada yeniden bir karye teşkîliyle ahâlinin iskân ve îvâlarına mahsûs hâneler inşâ olmak üzere terk ve tahsîsi iş‘âr olunmuş ve arâzi-i mezbûre-i mahlûle mukaddemâ verilen emir üzerine müzâyedeye verilmiş ise de ber-vech-i ma’rûz taht-ı muhâtarada bulunan mütebâki hânelerin diğer bir me’men mahalle kaldırılması lâzımeden olub yeniden karye teşkîline elverişli diğer mahal de olmadığı cihetle mezkûr tarlada lüzûm görünen hânelerin te’sîsi ve inşâsı muktezî ve arâzi-i emîriye üzerinde bi-harebi’l-îcâb mutasarrıfı tarafından ebniye inşâ olunacak olduğu halde me’mûru ma’rifetiyle çiftlik ebniyesi ve değirmen ve ağıl ve anbar ve ahur ve samanlık ve mandıra gibi ebniye inşâ olunabilüb fakat mahallerine hasbe’l-mevki‘ arazinin şeref ve itibârına göre öşre muâdil senevî icâre-i zemîn takdîr ve tahsîs kılınacağı ve fakat eser-i binâ olmayan ham arazi üzerine sükna ittihâz olunmak üzere

¹¹ BOA., İ.DH., 1154/90210, Lef 5, 27 Haziran 1889 (H. 28 Şevval 1306 - R. 15 Haziran 1305). Gümüşhane sancağından Trabzon vilayetine mazbata.

müceddeden ebniye inşasıyla mahalle veyahud karye teşkili behemehal irâde-i seniyye-i cenâb-ı mülükânenin şeref-sünûh ve sudûruna mütevakıf olub yalnız me'mûrinin izni kâfi olamayacağı bedihî bulunduğu cihetle teşkili tasavvur olunan karyenin kaç hânedan ibâret olacağı ve beher hâne için inşa olunacak ebniyenin tûlen ve arzen mikdâr-ı zirâ'larını irâe eden suretde mühendis-i mûmâileyh tarafından tanzîm ve i'tâ olunan harita ile taksîm defteri manzûr-ı âli-i vilâyet-penâhileri buyurulmak üzere leffen arz ve takdîm kılınmış olmağla meallerine nazaran icrâ-yı icâbıyla keyfiyetin emr ü iş'ârı menût-ı re'y ve irâde-i celile-i cenâb-ı vilâyet-penâhileridir. Olbabda emr ü irade-i hazret-i menlehül-emrindir. Fî 28 Şevval sene [1]306 ve fî 15 Haziran sene [1]305. [27 Haziran 1889]"

Agop'un keşif haritası ve taksim cetveli ile 104 numaralı Gümüşhane sancağının mazbatası bir dosyada birleştirilerek bağlı bulunduğu Trabzon vilayetine iletilmiştir. Trabzon vilayeti raporu Dâhiliye Nezareti'ne¹², Dâhiliye Nezareti de Sadaret'e iletilmiştir¹³. Sonunda mesele, devrin sadrazamı Kamil Paşa tarafından 14 Eylül 1889'da Sultan İkinci Abdülhamid Han'a arz edilmiştir. Kamil Paşa tezkiresinde, Gümüşhane sancağı dâhilinde Akdağ köyünde bulunan dağın bir kısmının bundan önce devrilmesiyle bazı hane halkının dağ altında kalarak vefat ettiğini, dağın geri kalan kısmının yerinden ayrılarak düşme tehlikesinde bulunduğunu, bundan dolayı da geri kalan nüfusun güvenli bir yere nakillerinin lüzumlu görüldüğünü, bu yüzden dağ altında kalıp vefat edenlerden boşalan on üç dönümlük Kumönü arazisinin kurtulan ahalinin iskânlarına tahsisiyle orada yeniden bir köy teşkilini gerektiğini ifade etmiş ve Trabzon vilayetinden gelen mazbata ile ekleri, Dâhiliye Nezareti'nin tezkiresiyle beraber sunmuştur¹⁴.

"Gümüşhane sancağı dâhilinde Akdağ karyesinde vâki' cebelin geçende bağteten sukût etmesiyle bazı hâneler ashâbı dağ altında kalarak vefât etmiş oldukları gibi cebel-i mezkûrun kusur mahalli dahi ayrulub tehlikede bulunmasına mebni nüfûs-ı mütebâkiyenin diğer bir mahalle nakli lâzımeden görüldüğünden dağ altında kalub vefât edenlerden mahlûl olan araziden Kumönü demekle ma'rûf 13 dönüm bir kıt'a tarlanın ahâli-i mütebâkiyenin iskânlarına tahsisiyle orada yeniden bir karye teşkili hakkında Trabzon vilâyetinden vârid olan mazbata ile melfûfatı icrâ-yı icâbına dâir Dâhiliye Nezâret-i celilesinin tezkiresiyle beraber arz ve takdîm kılınmağla ol bâbda her ne vechile irâde-i seniyye-i pâdîşahî şeref-müteallik buyurulur ise mantûk-ı celîli infâz edileceği beyânıyla tezkîre-i senâveri terkîm kılındı efendim. Fî 18 Muharrem sene [1]307 ve fî 2 Eylül sene [1]305, [14 Eylül 1889]. Sadrazam Kamil"

Bunun üzerine Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın iradesi çıkmıştır. Mabeyn başkâtibi Süreyya Paşa'nın kaleme aldığı 17 Eylül 1889 tarihli iradeye göre Kumönü denilen tarlanın, ahalinin iskânına tahsis kılındığı bildirilmiştir¹⁵. Bunun üzerine Sadaret'ten Dâhiliye Nezareti'ne yazılan 22 Eylül 1889 tarihli tezkire¹⁶ ve Dâhiliye Nezareti'nden Trabzon vilayetine gönderilen tahrirat¹⁷ ile irade-i seniyyenin yürürlüğe konulması istenmiştir. Böylece gerekli yazışmalar tamamlandıktan sonra Gümüşhane yol mühendisi Agop'un çizdiği plan üzere yeni köyün kurulması çalışmalarına başlanmıştır¹⁸.

¹² BOA., İ.DH., 1154/90210, Lef 6, 17 Haziran 1889 (H. 20 Zilhicce 1306 - R. 5 Ağustos 1305), Trabzon vilayetinden Dahiliye Nezareti'ne mazbata.

¹³ BOA., İ.DH., 1154/90210, Lef 7, 4 Eylül 1889 (H. 8 Muharrem 1307 - R. 23 Ağustos 1305), Dahiliye Nezareti'nden Sadaret'e yazılan tezkere. Dahiliye Nezareti'nden Sadaret'e yazılan tezkerenin müsveddesi için bkz., BOA., *Dahiliye Mektubi*, (DH.MKT.), 1654/42, 4 Eylül 1889 (H. 8 Muharrem 1307 - R. 23 Ağustos 1305).

¹⁴ BOA., İ.DH., 1154/90210, Lef 8, 14 Eylül 1889 (H. 18 Muharrem 1307 - R. 2 Eylül 1305), İrade-i seniyye.

¹⁵ BOA., İ.DH., 1154/90210, Lef 8, 17 Eylül 1889 (H. 21 Muharrem 1307 - R. 5 Eylül 1305), İrade-i seniyye.

¹⁶ BOA., DH.MKT., 1660/87, 22 Eylül 1889 (H. 26 Muharrem 1307 - R. 10 Eylül 1305), Sadaret'ten Dahiliye Nezareti'ne yazılan tezkere. Bu tezkerede irade-i seniyyenin suretleri de konulmuştur. "Suretleri bâlâda muharrer tezkire-i ma'rûza ve şeref-sâdır olan irâde-i seniyye mücebince Dahiliye Nezâret-i celîlesinden icrâ-yı icâbına himmet buyurulmak."

¹⁷ BOA., DH.MKT., 1662/26, 1 Ekim 1889 (H. 5 Safer 1307 - R. 18 Eylül 1305), Dahiliye Nezareti'nden Trabzon vilayetine yazılan tahrirat.

¹⁸ Doğan, a.g.e., s. 57.

Sonuç

Bir köyü haritadan silen ve acı bir sayfa olarak tarihe geçen bu elim hadiseyle Osmanlı Devleti ve hususiyle devrin padişahı Sultan İkinci Abdülhamid Han yakından alakadar olmuştur. Başkent İstanbul'a, her ne kadar Akdağ köyü çok uzak mesafede kalsa da, bu âfet karşısında devlet vazifelileri seferber olmuş; hatta bizzat Sultan Abdülhamid Han kendi özel bütçesinden köylülere dağıtılmak üzere gıda ve para yardımı yapmıştır. Bunun yanında köye 25 adet çadır gönderilmiş, yeni bir köy kurulması için de çalışmalar yapılmış, yeni evler ve köylülerin ortak kullanımını için çeşitli hizmet binaları inşa edilmiştir. Bütün bu faaliyetler Osmanlı Devleti'nin halkının huzur, güven ve rahatına verdiği ehemmiyeti göstermesi açısından önemlidir.

1889 tarihinde Agop'un çizdiği plan üzerine kurulan Akdağ köyü, aynı sınırlarını bugün dahi muhafaza ediyor. Köyün günümüzdeki fotoğrafları ile 129 yıl evvel çizilen haritası karşılaştırıldığında, Osmanlı Devleti'nin altyapı ve haritacılık sahasında ne kadar ileri seviyede olduğunu yakından müşahede etme imkânı buluyoruz.

Kaynaklar

A. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),

Dahiliye Mektubi, (DH.MKT.), 1654/42; 1660/87; 1662/26.

Hazine-i Hassa İrade, (HH.İ.), 70/42.

İrade Dahiliyye, (İ.DH.), 1154/90210.

B. Araştırma Eserleri ve Makaleleri,

Algül, Faruk, *Osmanlı Vesikalarında Kelkit Kazası*, Kelkit Belediyesi, Kelkit, 2016.

Aslan, Taner, "II. Meşrutiyet Döneminde Gümüşhane Sancağı'nda Doğal Afetler (1908-1920), *Gümüşhane Tarihi, İl Oluşunu 85. Yılında Gümüşhane Tarihi ve Ekonomisi Sempozyumu Tarih Bildirileri*, 25-26 Mayıs 2010, (Edt. Bayram Nazır - Kemal Saylan), Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane, 2016, ss. 288-300

Demir, Alpaslan – Esat Aktaş, "Gümüşhane Sancağı'nda Doğal Afetler (1888-1910)", *OTAM (Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, S. 24, 2008, ss. 21-54.

Doğan, Osman, "122 Yıl Önce Köyün Üzerine Kaya Uçtu, 96 Kişi Öldü", *Yedikıta Dergisi*, S. 22 (Haziran 2010), ss. 52-57.

Erler, Mehmet Yavuz, *Osmanlı Devleti'nde Kuraklık ve Kıtık Olayları (1800-1880)*, Libra Kitap, İstanbul, 2010.

Gümüşhane Tarihi, İl Oluşunu 85. Yılında Gümüşhane Tarihi ve Ekonomisi Sempozyumu Tarih Bildirileri, 25-26 Mayıs 2010, (Edt. Bayram Nazır - Kemal Saylan), Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane 2016.

Saylan, Kemal, *Gümüşhane, İdari, Sosyal ve Ekonomik Tarih (1850-1918)*, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane, 2014.

Saylan, Kemal, *Seyyahların Gözüyle Gümüşhane (Osmanlı Dönemi)*, Gümüşhane Üniversitesi Yayınları, Gümüşhane, 2016.

Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri, 22-23 Mayıs 2000, *Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, 2. Baskı, İstanbul 2002.

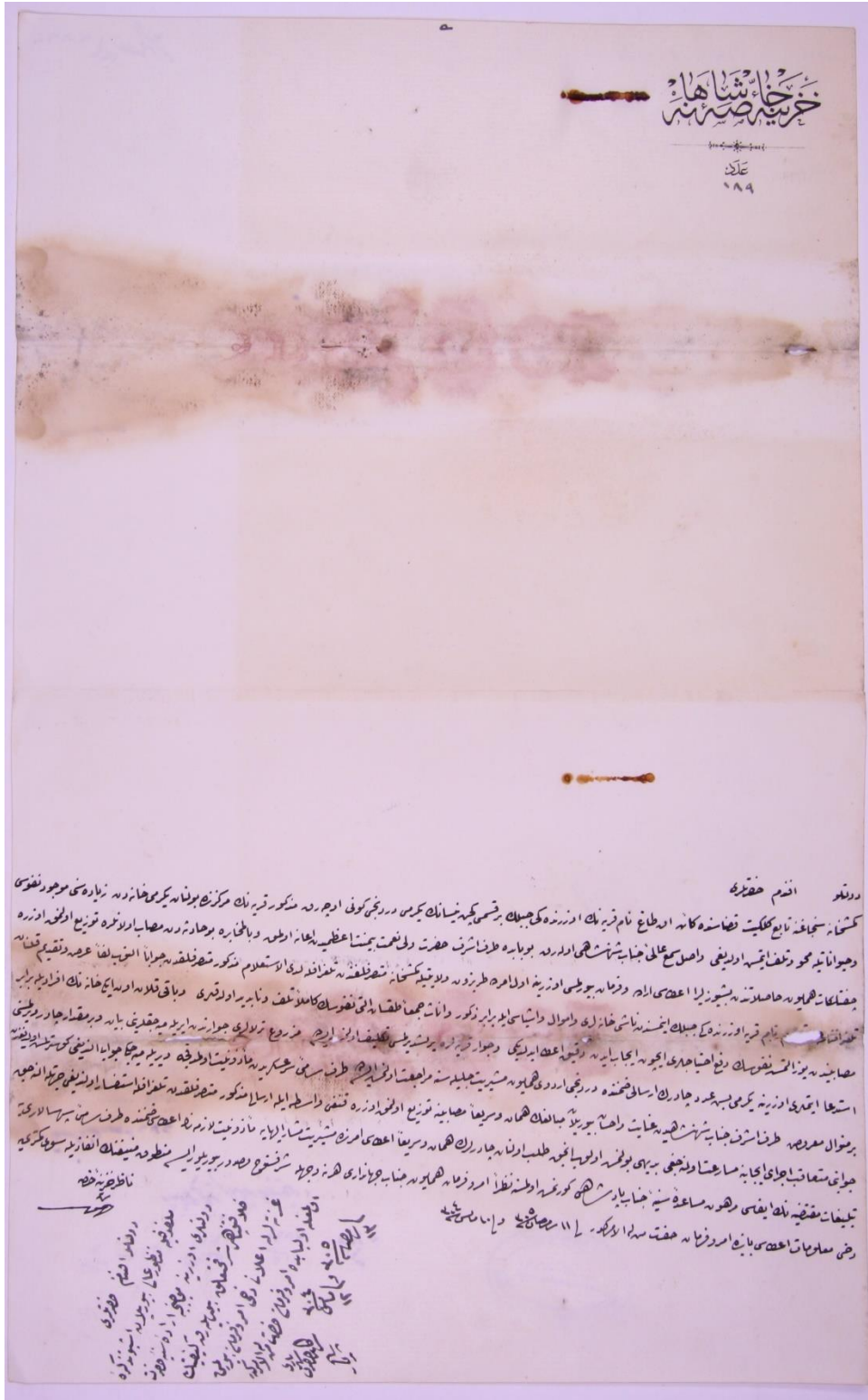
- Tebrîknâme-i Millî, Cûlûs-ı Meyâmin-Me'nûs-ı Hilâfet-Penâh-ı A'zamînin Yirmi Beşinci Devr-i Senevî-i Kudsîsi*, Ma'lûmat, Tahir Bey Matbaası
- Terzi, Arzu (Tozduman), *Hazine-i Hassa Nezareti*, Türk Tarih Kurumu (TTK), Ankara, 2000.
- Terzi, Arzu (Tozduman), “Hazîne-i Hâssa”, *DİA*, C. 17, İstanbul, 1998, ss. 137-141.
- Tozlu, Selahaddin, “Hinzorik (Taşoluk) Köyü-Tortum Heyelanı (1908)”, *Akademik Araştırmalar*, S.4, ss. 106-119.
- Tuncel, Metin, “Gümüşhane”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, C. 14, İstanbul 1996, ss. 273-275.
- Yılmazçelik, İbrahim, “XVIII. ve XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde (Anadolu'da) Meydana Gelen Tabii Afetler”, *XIV. Türk Tarih Kongresi, Ankara, Eylül 2002, Kongreye Sunulan Bildiriler*, C. II / 1, Ankara, 2005, ss. 665-693.
- Zachariadou, Eliazabeth A., *Osmanlı İmparatorluğu'nda Doğal Afetler*, Çev: Saadet Öztürk – Gül Çağalı Güven, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001.

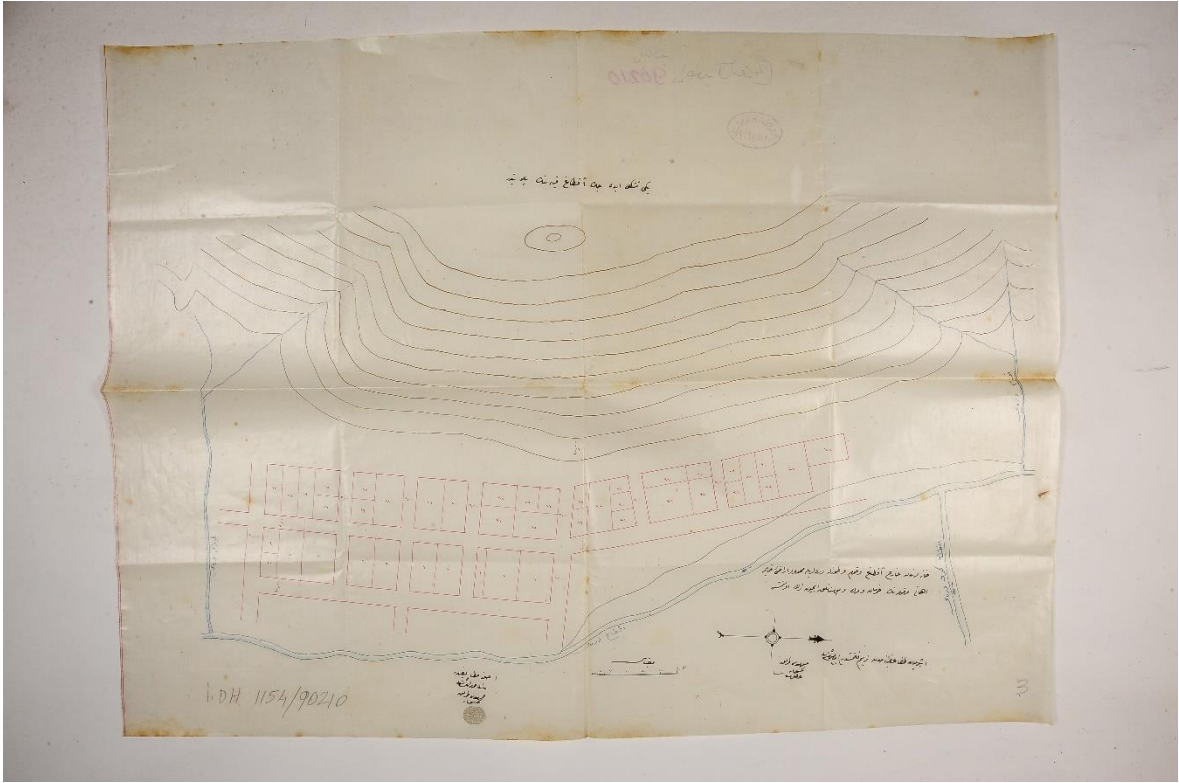
Osmanlı devrinde Trabzon vilayetine bağlı Gümüşhane kasabası (Servet-i Fünûn Mecmuası)

Gümüşhane vilayetine bağlı Kelkit kazasına tabi Akdağ köyünün günümüzdeki manzarası

Sultan İkinci Abdülhamid Han tarafından Akdağ köylülerine yapılan yardım (BOA, HH.İ, 70-42)

Âfetten sonra Akdağ köylüleri için devlet tarafından yapılan yeni köy projesi (BOA, İ.DH, 1154-90210)